

Od redaktorów	7
Mariusz Guzek, Telewizyjne średniowiecze. Jednoczenie ziem polskich 1308-1331 w ekranowej ideologii PRL	9
Marcin Maron, Miłość, historia, społeczeństwo – główne problemy powieści Bolesława Prusa w serialu filmowym <i>Lalka</i> Ryszarda Bera	20
Patrycja Rojek, Andrzej Szpulak, Różne oblicza serialu <i>Dom</i> Jana Łomnickiego	29
Karol Jachymek, Mężczyzna, władza, PRL... Kilka uwag na temat serialu <i>Dyrektorzy</i> w reżyserii Zbigniewa Chmielewskiego	45
Barbara Giza, <i>Daleko od szosy</i> jako filmowa reprezentacja awansu i kultury chłopskiej	59
Jarosław Wasik, Współczesny 40-latek o <i>40-latku</i> (o kryzysie wieku średniego)	70
Piotr Skrzypczak, Błyskotliwa adaptacja w stylu „retro vintage”. Tajemnice sukcesu <i>Kariery Nikodema Dyzmy</i> Jana Rybkowskiego i Marka Nowickiego	78
Izabela Kalinowska, <i>Alternatywy 4</i> : „blokowisko” według Barei, czyli prawdziwy koniec PRL-u	90
Grażyna Stachówna, Archipelag martwego morza – <i>Trapez</i> (1984) Hieronima Przybyła	103
Piotr Pławuszewski, Rosomak, Żuraw i Pantera, czyli o <i>Lecie leśnych ludzi</i> (1984) Władysława Ślesickiego	113
Sylvia Kołos, ...i serial stworzył funkcjonariusza. Wizerunki męskości i kobiecości w serialu <i>07 zgłoś się</i> Krzysztofa Szmagiera	121
Małgorzata Major, Dancing, cinkciarze i MO, czyli obyczajowość polskiego społeczeństwa w serialu <i>07 zgłoś się</i>	136
Joanna Wróbel, „Złe kobiety” w polskich serialach, czyli co zamiast Matki Polki?	151
Arkadiusz Lewicki, Allymacbealizm po polsku	160
Magdalena Mateja, Polityka (nie) dla kobiet? Serial <i>Ekipa</i> w perspektywie feministycznej	171

Monika Talarczyk-Gubała, <i>Białe tango</i> jako serial pisany białym atramentem . . .	187
Alicja Kisielewska, Polskie tele-sagi rodzinne – świat serialowych przyjemności	196
Jakub Ryszkiewicz, Sekret HBO – <i>Bez tajemnic?</i>	212
Justyna Bucknall-Hołyńska, Serial, o którym się fizjologom nie śniło (<i>Świat według Kiepskich</i>)	219
Łucja Demby, O wyższości <i>Rancza</i> nad <i>Małyszem</i> ? Fenomen serialu Wojciecha Adamczyka i jego recepcja w prasie i Internecie	234
Janina Falkowska, Dydaktyczne trendy w polskiej telewizji w okresie przemian związanych z wejściem Polski do Unii Europejskiej. Procesy adaptacji do zmieniających się czasów ukazane w serialu <i>Ranczo</i>	248
Sylwia Kucharska, Efekt <i>Ojca Mateusza</i> . Wstęp do badań nad ekonomią lokalizacji filmowych	259
John Bates, Wszystkie drogi prowadzą do Londynu? Porównanie odcinka <i>Taggart</i> <i>Tęsknota za domem</i> z kilkoma wątkami <i>Londyńczyków</i> pierwszego sezonu	272
Jan Čulík, Konstrukcja rzeczywistości we współczesnym czeskim serialu telewizyjnym. Badania wstępne	281
Indeks filmów	298
Indeks nazwisk	306

Od redaktorów

Serial jest dziś „megagatunkiem” telewizyjnym, i to z kilku co najmniej powodów. Z jednej strony nastały czasy nadzwyczaj interesujących, niebanalnych seriali, które od dawna łamią powszechne stereotypowe przekonania o tym gatunku, o których możemy bez wątpienia mówić jako o wybitnych, z drugiej „serialowość” jako cecha telewizji odśtania dziś swoje gębokie znaczenia, wcześniej nieuświadamiane, a związane w ogóle z narracyjnością jako cechą kulturową. Serial, traktowany wcześniej jako – dla wielu niewybredna – rozrywka telewizyjna, stanowi współcześnie przedmiot namysłu nad kulturą i tworzonymi przez nią „opowieściami”, ale także wielokrotnie zachwyca rozwiązaniami fabularnymi, inscenizacją i poziomem aktorstwa. Warto zatem, a nawet chyba należy, zastanawiać się nad serialem, który dawno już wyszedł z cienia filmu i stał się obiektem swoistej „mody”, stanowiąc niewątpliwe intelektualne wyzwanie.

Interesuje nas jednak nie tylko kontekst samego serialu jako zjawiska medialnego, ale i jego obecność w polskiej kulturze: w czasach PRL i współcześnie. Chcemy zająć się polskimi serialami telewizyjnym, począwszy od 1964 roku aż do dzisiaj, w kontekście politycznym, ekonomicznym, kulturowym, genologicznym. Zmieniały się tak, jak rzeczywistość społeczna, ale fundamentalne znaczenie miały także przeobrażenia samej telewizji. Z jednej strony przemiany seriali miały wymiar globalny, uniwersalny, z drugiej jednak lokalny, narodowy, wynikający z tego, co działo się tu i teraz.

W poszczególnych tekstach została podjęta analiza zarówno tych najbardziej znanych seriali (nie tylko kultowych¹), ale również tych ważnych kiedyś, a dziś zapomnianych (niekiedy słusznie), należących – by użyć sformułowania Grażyny Stachówny – do „archipelagu martwego morza”. Warto jednak o nich pisać, często bardziej ze względu na to, czego w nich nie ma. Autorzy zadają pytanie o popularność seriali bądź jej brak, zastanawiają się, co o niej decyduje; przyglądają się serialowemu gatun-

¹ *Zanurzeni w historii – zanurzeni w kulturze: kultowe seriale PRL-u*, red. M. Karwala, B. Serwatka, Kraków 2010; P.K. Piotrowski, *Kultowe seriale*, Warszawa 2011.

kom i formom, schematom fabularnym i narracyjnym, biorą pod uwagę polityczność seriali przed i po roku 1989, traktują seriale jako źródło wiedzy historycznej, społecznej i antropologicznej, zadają pytanie, jak odzwierciedlają rzeczywistość społeczną, systemy wartości, ich stałość i dynamikę, jak tworzą wizerunki kobiet, mężczyzn, historii itd.; odczytują w serialach doświadczenie narodowe, zastanawiają się, w jaki sposób seriale budowały/budują tożsamości zbiorowe, jak czytać je w kontekście kompetencji kulturowych polskiego widza; przyglądają się recepcji polskich seriali; opisują ich ekonomiczne funkcjonowanie; porównują je z serialami niepolskimi.

Nie mamy ambicji opisanie polskiego serialu w sposób całościowy, próbujemy za to zaprezentować wybrane wątki i ujęcia. Zasygnalizowane tu kwestie stanowią z jednej strony obiekt naukowej ciekawości, z drugiej zaś budzą swoiste emocje, bo stanowią pole wspólnego doświadczenia kulturowego, budują historię polskiej kultury.